

Veřejné finance: 6 téma:

Stát blahobytu → sociálně tržní stát

Sociální zabezpečení

- jako součást veřejných výdajových programů → financování - propojeno na veřejné příjmy
- jako samostatná součást VF → fondové financování, resp. kombinace

→ **sociální jistoty** – v nemoci, v invaliditě, ve stáří, při ztrátě živitele ...

→ v širším kontextu sociálního zabezpečení:

→ **transfery obyvatelstvu**

→ **sociální služby** – smíšený veřejný statek → **obce** → organizace ve veřejném sektoru + **soukromý sektor**

+ **zdravotní péče** → **služby**

→ **financováno:**

- z **povinného pojištění** – sociální; zdravotní (viz ČR)
- z **daní** (viz V. B.)
- **kombinací** (z povinného pojištění + sociální služby - z úhrady klienta + z daňového výnosu)

Základní oblasti sociálního zabezpečení:

- **zabezpečení ve stáří**
 - starobní důchody
- **zabezpečení v nemoci a invaliditě**
 - zdravotní péče
 - nemocenské pojištění
 - úrazové a invalidní pojištění
- **zabezpečení v nezaměstnanosti** – dávky v nezaměstnanosti
- **podpory rodinám s dětmi**
- **pozůstalostní důchody** - sirotčí, vdovské, vdovecké
- **potravinové programy**
- **sociální péče** (chudinská)
 - podpory určitým skupinám obyvatelstva – sociálně slabým

Rysy sociálního zabezpečení:

- **univerzálnost**
- **všeobecnost**

Sociální zabezpečení → sociální politika → sociální jistoty

Paradox sociálního zabezpečení:

- systémy sociálního zabezpečení mohou **pouze snížit sociální nejistoty lidí**, nemohou samy zajistit sociální jistoty (!)

Subjekty sociálního zabezpečení:

- **občané**
- **stát**

- zaměstnavatelé
- odbory
- obce
- občanské iniciativy
- církve ...

Výdaje na sociální zabezpečení

→ srovnání

- v čase
- mezi zeměmi

→ ukazatel: sociální kvóta v %, tzn.:

(výdaje na sociální zabezpečení: HDP) x 100

Odlišnosti mezi zeměmi v obsahu čitatele:

- veřejné výdaje na sociální zabezpečení

X všechny sociální výdaje (většinou), v EU včetně výdajů na bydlení

Vliv:

- sociální politiky
- použitého modelu sociálního zabezpečení

Základní metody sociálního zabezpečení – užší kontext:

1. spoření

→ životní pojištění - smluvní

→ pojištění na stáří:

- povinné → **povinný veřejný pilíř**

2. soukromé pojištění → nadstavba

- smluvní → důchodové (případně se státní podporou)

→ dobrovolný veřejný pilíř

3. sociální pojištění – úrazové, nemocenské atd. → povinné příspěvky → dávky

4. státní zaopatření → solidarita → státní sociální podpora → veřejný pilíř

– financováno ze státního rozpočtu (tzn. i z daňového výnosu)

5. sociální pomoc → solidarita

→ veřejný pilíř

- financováno:

- ze státního rozpočtu
- z rozpočtů obcí, příp. regionů

6. podnikové zaopatření:

- nemocenské (zdravotní) – např. v USA
- podnikové životní a zejména důchodové pojištění pro zaměstnance
- pojištění odpovědnosti za škodu při pracovním úrazu

Nástroje sociálního zabezpečení:

- **příjmy → povinné příspěvky (+ daně) → zdroje**
→ dávky → transferové výdaje

- nepřímé → daňové úlevy

Sociální zabezpečení – dávky:

- peněžní
- věcné

a to:

- zásluhové - dle výdělku → ekvivalence
- univerzální – plošné
→ zdravotní péče apod.
- individualizované – adresné
→ solidarita
- kombinace – nejčastěji např. u starobních důchodů

Veřejné výdaje na sociální zabezpečení:

- na zdraví
- starobní a pozůstalostní důchody
- rodinné dávky
- výdaje na nezaměstnanost (pasivní politika zaměstnanosti) a zaměstnanost (aktivní politika zaměstnanosti)
- na bydlení (sociální bydlení...)
- sociální pomoc

- Další veřejné výdaje

- na vzdělání
- podpora spoření (např. stavební spoření se státním příspěvkem)
- apod.

- Daňové výdaje → slevy na daních

Modely sociálního zabezpečení

- **liberální** (anglosaský)
→ metody sociální pomoci
→ nezbytné minimum
→ individualizované dávky
+ podnikové zaopatření
+ nyní:
- prvky státního zaopatření
- **sociální pojištění** (Bismarkův)
→ zásluhové dávky (financovány z povinného sociálního pojištění - povinných příspěvků na sociální zabezpečení)
+ příp. sociální pomoc (financována z daní)
+ nyní i příp. univerzální dávky
→ je finančně nákladnější

X systémy podnikového zaopatření

Současnost: základní modely sociálního zabezpečení:

- státní sociální zabezpečení

- univerzální dávky
- zásluhové dávky (odvozené z předchozího příjmu)
- sociální pojištění
 - všeobecné sociální pojištění + zdravotní
 - podnikové zaopatření (pojištění)
- sociální péče → adresnost

Sociální zabezpečení - způsoby financování:

1. **průběžné – Pay-as-you-go** → z povinných příspěvků – oblíbená v dobách, kdy: dlouhodobý ek. růst → růst zaměstnanosti → růst mezd → bezproblémové financování
 → mezigenerační přerozdělování
 X současnost:
 - stárnutí obyvatel + inflace → nutná valorizace → finančně náročné
 - nedostatek finančních zdrojů
 → nebezpečí kolapsu systému → nutné reformy sociálního zabezpečení – dlouhodobá záležitost
2. **fondové** → kapitalizovaný fond u pojišťovny + **dozor státu** nad hospodařením
 → individuální spoření na stáří
 → odpovědnost občana za sebe sama
 + motivace
3. **kombinace** předchozích

Sociální zabezpečení financování – pilíře:

Dvoupilířový systém:

Veřejný pilíř:

- **povinné spoření** – povinné příspěvky na sociální zabezpečení
- cíl:
 - zmírnění chudoby ve stáří
 - pojištění dalších rizik – nemoci, invalidity, dlouhověkosti, inflace, špatného investování ...
 - všeobecný program sociální pomoci
 - státem zaručený minimální starobní důchod
 - univerzální dávky

Soukromý pilíř:

- dobrovolné připojištění k důchodu
- soukromé životní pojištění

Třípilířový systém financování sociálního zabezpečení – doporučuje Světová banka

1. **Veřejný pilíř**
2. **Povinný soukromý pilíř**
 - povinné spoření
 - ekvivalence
 - tvorba pojistné technických rezerv
 - zrušení mezigeneračního přerozdělování
 - odluka od státu
3. **Dobrovolný soukromý pilíř**
 - dobrovolné:
 - smluvní starobní pojištění

- podnikové zaopatření
- **nadstavba povinného soukromého pilíře**

ČR: opět dvoupilířový → financováno

- **z povinného pojištění** + dobrovolné připojištění k důchodu

Sociální zabezpečení v ČR:

- **důchodové pojištění**
- **nemocenské pojištění**
- **v nezaměstnanosti** – viz státní politika zaměstnanosti
- **veřejné zdravotní pojištění**

Problémy:

- **stárnutí obyvatel**
- **nutná valorizace dávek** (viz inflace)
- **nedostatek finančních zdrojů pro průběžné financování**

→ **nutná reforma sociálního zabezpečení:**

- **prodloužení věku odchodu do důchodu**
- **posílit zásluhovost** – viz zásluhové dávky
- **přechod na větší využívání adresných dávek**

→ **zprůhlednit dávkový systém**

+ **zvýšit ochranu před zneužitím systému** → **zprísnil podmínky, kontrolu ...**

Zdravotní péče

Principy:

- **solidarita** zdravého s nemocným
- **univerzálnost**
- **„bezplatnost“** při čerpání → standard
- **vymezení pojistného nároku** → standard

→ preventivní péče, diagnostická péče, léčebná péče, posudková péče, léčebně rehabilitační péče, ošetrovatelská péče, paliativní péče, dispenzární péče

+ **lékárenská péče a klinickofarmaceutická péče** – převážně soukromé financování

Systémy financování zdravotní péče:

- **tržní zdravotnictví** → soukromé financování – přímá platba; **soukromé individ. pojištění** – sazby podle individ. pojist. rizika; USA + veřejné výd. programy pro přestárlé a pod hranicí život. minima
- **Národní zdravotní služba** (Beveridge) → **z daní** - redistribuce
- **Evropský pluralitní systém** (Bismark) → **veřejné zdravotní pojištění** → nestátní poskytovatelé; zdravotní pojišťovny; ale stát za kvalitu péče ručí + doplňkové soukromé pojištění → nadstandard + přímé platby – většina vyspělých evropských zemí + ČR
- **Semaškův model** – centralizovaný systém - dříve soc. země

Aktéři:

- **poskytovatel** → zdravotnické zařízení, fyzická nebo právnická osoba: státní vs. nestátní; smluvní vs. nesmluvní; → fakultní nemocnice (P.O.); nestátní – zřizované kraji; soukromým subjektem; ambulantní zdravotnická zařízení → privátní lékaři → smlouvy se zdravotn. pojišťovnami
- **zdravotní pojišťovny** → v ČR zákon → počet kolísá kolem 8: VZP + OZP
- **pacient**

+ lékařská a lékárnická komora

Řízení – ČR:

- **Ministerstvo zdravotnictví** → zdravotnická politika státu
- **Zřizovatel zdrav. zařízení** (poskytovatelů)
- **Systém financování** → úhradová vyhláška → ocenění bodů (viz dohadování - zástupce MZd + zdravot. pojišťoven + lékařské komory)

+ **zdravotní pojišťovny** → zákon o VZP, zákon o OZP → úhrady poskytovatelům za péči

Veřejné zdravotní pojištění – každý občan → ze zdanitelných příjmů + státní pojištěnci
 → fond zdravotního pojištění → přerozdělování mezi zdravotními pojišťovnami podle počtu pojištěnců + tzv. nákladových indexů 18 věkových kategorií u mužů, u žen (každoročně zpřesňováno – viz Poslanecká sněmovna)

Úhradové mechanismy – ČR:

- **Úhrada za výkon** → bodový systém
- **Paušální – kapitační platba**
- **Platba za skupinu dle diagnóz** → viz nemocnice

→ **praktičtí lékaři** → za výkon + kapitační platba na dohodnutý počet registrovaných klientů
ambulantní specialisté → za výkon

→ **ústavní péče, nemocnice** → postupně přechod od paušálu na platbu dle diagnóz (dle průměrných nákladů na léčbu diagnózy)

→ **lékárny** → zejm. marže z prodeje léčiv u hrazených léků; regulace max. obchod. přírážky